

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITI YA 12

LOETSE 2018

**SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)
PAMPIRI YA BOBEDI (P2)**

MATSHWAO: 80

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le mapephe a 29.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLUWA

1. Bala ditaelo tsena ka hloko pele o qala ho araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima pele papetla ya dikahare leqepheng le latelang lena, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso, tse botsitsweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ha o entse sena, bala dipotso tseo mme ebe o kgetha tseo o ratang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO tse THARO:

KAROLO YA A: Dithothokiso	(30)
KAROLO YA B: Padi/Sengolwa sa Boholoholo	(25)
KAROLO YA C: Tshwantshiso/Terama	(25)
4. Araba dipotso tse HLANO kaofela: Tse THARO (3) KAROLONG YA A, E LE NNGWE (1) KAROLONG YA B, E LE NNGWE (1) KAROLONG YA C ka mokgwa ona:

KAROLONG YA A: DITHOTHOKISO
Dithothokiso tseo o di rutilweng – Araba dipotso tse PEDI.
Dithothokiso tseo o sa di rutwang – O tlameha ho araba potso ena.

KAROLONG YA B: PADI/ SENGOLWA SA BOHOLOHOLO
Araba potso E LE NNGWE: Padi kapa Sengolwa sa bohoholo
KAROLONG YA C: TSHWANTSHISO
Araba potso E LE NNGWE
5. KGETHO YA DIPOTSO KAROLONG YA B (PADI) kapa SENGOLWA SA BOHOLOHOLO LE YA C (TSHWANTSHISO)
 - Araba dipotso ya padi/ ya sengolwa sa bohoholo le tshwantshiso eo o ithutileng tsona FEELA.
 - Araba potso E LE NNGWE E TELELE le E LE NNGWE ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Haeba o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba potso e kgutshwane KAROLONG YA C. Sebedisa lenanennetefatso le hlahisitsweng leqepheng la 5 ho o thusa ho etsa kgetho ya hao.
6. BOLELELE BA DIKARABO
 - Potso e telele ya Dithothokiso e lokela ho arajwa ka mantswe a ka bang 250–300.
 - Potso e telele ya Padi/ya sengolwa sa Boholoholo le Tshwantshiso e lokela ho arajwa ka mantswe a 400–450.
 - Bolelele ba dikarabo tsa dipotso tse kgutshwane bo tla laolwa ke kabo ya matshwao. Tsepama potsong mme o se ke wa tswa lekoteng.
7. Latela ditaelo tse hlahang qalong ya KAROLO ka NNGWE ka hloko.

8. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ena ya dipotso.
9. Qala KAROLO e NNGWE le e NNGWE leqepheng le LETJHA.
10. Sebedisa nako ya hao ka mokgwa o latelang:
 - KAROLONG YA A Metsotso e 40:
 - KAROLONG YA B Metsotso e 55:
 - KAROLONG YA C Metsotso e 55:
11. Ngola ka mongolo o makgethe mme o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE

Dintlha tse hlahisitsweng leqepheng lena di tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o ratang ho di araba ntle le ho qobelleha hore o bale pampiri yohle.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

Dithothokiso tseo o di rutilweng: Araba dipotso tse PEDI feela ho tsena.

NOMORO YA DIPOTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
1. Kgomo tsa bohadi	Potso e telele(ya moqoqo)	10	7
2. Ke lla le wena	Dipotso tse kgutshwane	10	8
3. Se ikgantse!	Dipotso tse kgutshwane	10	9
4. Ya mohau motho	Dipotso tse kgutshwane	10	10

MMOHO LE

Thothokiso eo o sa e rutwang: O TLAMEHILE HO araba potso ena.

KAROLO YA B

5. Mmadiberwane	Dipotso tse kgutshwane	10	11
-----------------	------------------------	----	----

KAROLO YA B: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

PADI: Aaraba potso e le NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng

6. Botsang lebitla	Potso e telele	25	12
7. <i>Botsang lebitla</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	12-14
8. <i>Mme</i>	Potso e telele	25	15
9. <i>Mme</i>	Dipotso e kgutshwane	25	15-17
10. Tutudu ha e patwe	Potso e telele	25	17
11. Tutudu ha e patwe	Dipotso e kgutshwane	25	17-19

KAPA				
SENGOLWA SA BOHOLOHO: Araba potso e le NNGWE FEELA feela ho sengolwa sa bohoholo.				
12.	Ke Qati e a lomisanwa	Mofuta wa potso e telele (ya moqoqo)	25	20
13.	Ke Qati e a lomisanwa	Mofuta wa potso e kgutshwane	25	20-22

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA
Araba potso e NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng.

14.	Seyalemoya	Mofuta wa potso e telele	25	23
15.	Seyalemoya	Mofuta wa potso e kgutshwane	25	23-25
16.	Haeso mafotholeng	Mofuta wa potso e telele	25	25
17.	Haeso mafotholeng	Mofuta wa potso e kgutshwane	25	25-27
18.	Lejwe la kgopiso	Mofuta wa potso e kgutshwane	25	28
19.	Lejwe la kgopiso	Mofuta wa potso e telele	25	28-29

ELA HLOKO: Dikarolong tsa B le C, e NNGWE ya dipotso tse arajwang e tlameha ho ba ya MOQOQO, ha e nngwe e lokela ho ba ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba dipotso TSE PEDI tsa mofuta wa moqoqo kapa TSE PEDI tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane.

LENANENNETEFATSO

Sebedisa lenanennetefatso lena qetellong ho nnetefatsa hore na efela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (√)
A: DITHOTHOKISO (tseo o di rutilweng) (Potso e telele ya moqoqo) KAPA Dipotso tse kgutshwane	1–4	2	
A: DITHOTHOKISO (eo o sa e rutwang) (Dipotso tse kgutshwane)	5	1	
B: PADI/NOVELE (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya Dipotso tse kgutshwane) KAPA B: SENGOLWA SA BOHOLOHOLO (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	6–13	1	
C: TSHWANTSHISO/ TEREMA (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	14–19	1	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA		5	

ELA HLOKO: Dikarolong tsa B le C, nnetefatsa hore o arabile potso e le NNGWE YA MOQOQO le e NNGWE YA TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba potso tse Pedi tsa moqoqo kapa tse PEDI tsa dipotso tse kgutshwane.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

Karolong ena o botsitswe dithothokiso tse HLANO (POTSO YA 1–5) Araba dipotso TSE THARO feela.

DITHOTHOKISO TSEO O DI RUTILWENG

Kgetha mme o arabe dipotso tse PEDI feela dithothokisong tseo o di rutilweng selemong sena (POTSO YA 1 ho isa ho POTSO YA 4). O TLAMEHA ho araba Potso YA 5 e leng thothokiso eo o sa e rutwang.

POTSO YA 1: POTSO E TELELE YA MOQOQO

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

Kgomo tsa bohadi— H Mokati

1	A ko thehe tsebe o mamele,	
2	O e theetse o tlo nkutlwisise,	1
3	O nkutlwe ke roka ke thoholetsa,	
4	O nkutlwe ke boledisa tseso tsa Taung,	
5	Leru la hlaha ka kgalo la motse,	
6	Seterekeng sa Heshela Thabalesoba,	2
7	Bahlankana pitsi di le mabifi,	
8	Ho matha tse manatla tsa mehoke,	
9	Tsa ha Hlalele di entse kgoba,	
10	Kgoba ke kgabo ya role le lefubedu,	3
11	Role le lefubedu la mohla monene.	
12	Tsena di tswela wena Palesa,	
13	Wena tshehlana Seilatsatsi;	
14	Sehou pina banna ya utlwahala,	
15	Mokorotlong ba di kgitla dikodu,	4
16	Wa tshela boSenqu le Mohokare.	

Sekaseka kamoo sethothokisi se sebedisitseng makgabane ho finyeletsa molaetsa wa yona. Karabo ya hao e be bolelele ba mantswe a 250–300

[10]

POTSO YA 2: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

KE LLA LE WENA – MT Lekitlane

- 1 Boseyeng o nketse mpowane, thatohatsi;
- 2 Bongwaneng ka ba naletsana e pela kgwedi.
- 3 Yare ke tla ke lla sa mmokotsane, phohomela;
- 4 Thaka tsa ka di ntetekile re ipapalla.

- 5 Wa kgweletsa dithebetha wa itukisetsa ntwana,
- 6 Tlung wa tswa o bipetsane, o hemesela;
- 7 Malapeng a bantlhokofatsi wa kena o fufuletswe.
- 8 Wa tsholela batho maqa bas a o labella.

- 9 Bitsong la ka wa qabana le batho la fapana;
- 10 Manyaleng ao ke a entseng wa nkemela,
- 11 Thupa ke sa e latswe ka se e tsebe;

- 12 Kajeno ke lla le wena morati wa me,
- 13 Hara banna ke ya marapo a bonolonolo,
- 14 Ke tsietswa le ke maimanyana a sa reng letho.

- 2.1 Ke mofuta ofe wa phetapheto o fumanehang molathothokisong wa 1? (1)
- 2.2 Qotsa molathothokiso moo ho sebedisitsweng papiso temanathothokisong ya 1 o be o bolele kamoo e sebedisitsweng ka teng ho hlakisa moelelo wa mola oo. (2)
- 2.3 Ke sehalo sefe se fuperweng ke temanathothokiso ya 2? (1)
- 2.4 Bohlokwa ba kgefutsohare e sebedisitsweng molathothokisong wa 11 ke bofe? (2)
- 2.5 Hlalosa maikutlo a hlahiswang ke temanathothokiso ya 4. (2)
- 2.6 Akaretsa mohopolo wa sehlooho ka polelo e le nngwe o jerweng ke temanathothokiso ya 4. (2)

[10]

POTSO YA 3: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

Se ikgantsho! – TJ Mahapa

- 1 Se ka ikgantsha hle ngwaneso,
- 2 Fatshe le a potoloha ke lebidu:
- 3 Ba neng ba tshwana le wena,
- 4 Kajeno ba tseba ho dumedisa.

- 5 Se ka ikgantsha hle ngwaneso,
- 6 Ha o thotse bohobe ba ho ja,
- 7 Nthwena ke ntlole ke o tlole,
- 8 Kajeno ke wena, hosane ke nna,

- 9 Ba kae boRamabenkele ngwaneso?
- 10 Ba neng ba ikgantsha tjee ka wena,
- 11 Fu ba iphenithile la Judase Iskariotha:
- 12 Le wena lemoha se ka ikgantsha hle!

- 13 O kae morui elwa wa mohla monene?
- 14 Kajeno o ja jwang le dikgomo,
- 15 O phela ka dilopi, ke mokopakopa;
- 16 Le wena se ke wa ikgantsha hle!

- 17 O kae Raselakga elwa wa moruihadi?
- 18 Ke elwa maphaong, kgohlong tsa dithaba,
- 19 Kajeno o tshaba ho teanya mahlo le batho,
- 20 Hoba o ne a ikgantshetsa bona jwalo ka wena.

- 3.1 Sethothokisi se sebedisitse bokgabo bofe molathothokisong wa 2, ka tshebediso ya lentswe 'fatshe'? Bolela bohlokwa ba tshebediso ya bokgabo boo. (2)
- 3.2 Hlalosa seo sethothokisi se se bolelang ka molathothokiso wa 7. (1)
- 3.3 Ke bokgabo bofe bo sebedisitsweng molathothokisong wa 8? (1)
- 3.4 Lebotsi le molathothokisong wa 13 le sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 3.5 Hlalosa hore ke maikutlo afe a hlaellang temanathothokiso ya 4. (2)
- 3.6 Ke molaetsa ofe o fetiswang ke thothokiso ee? (2)

[10]

POTSO YA 4: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

YA MOHAU MOTHO! – MT Mokitlane

- 1 Ya re dibe di le jwalo ka madi,
- 2 Kahlolo re loketswe ke e tshabehang;
- 3 Motho ha batlwa a ka re pholosang.
- 4 Ya mohau motho a iteta sefuba.

- 5 Mona ha batlwa motho wa nnete sebele,
- 6 Motho wa sebele ya emelang a hae mantswa,
- 7 Eseng lempetje le tla ja hlanaphetho,
- 8 Ha taba di fetoha ebe o fetoha le tsona.

- 9 Ramautla, Terakone, o na be a ikonka;
- 10 Be di entse mohoula ka mora rona,
- 11 A sa bone ya ka di etsetsang leqheka,
- 12 Ya mohau motho a di lahlela mankwaneng.

- 13 Jesu phelo o rata le ho boulella ba rona,
- 14 Hoba ba hae ha bo time ha bo fele.
- 15 Haholoholo ha kahlolo e lebile bana ba ntate,
- 16 Ya kgumamela o a re lwanela enwa motho.

- 17 Hoja enwa motho a se be teng,
- 18 Bana ba batho e ne e le wa ka mohlape;
- 19 Ho rialo Radihele batho re phonyohile,
- 20 Ya mohau a se a re lwanetse wa hlooho.

- 4.1 Ke mokgabisopuo ofe o sebedisitsweng molathothokisong wa 1? (1)
- 4.2 Ke mofuta ofe wa phetapheto o sebedisitsweng ho molathothokiso wa 7 le 8? Hlalosa hore phetapheto ena e sebedisitswe ka mokgwa o jwang. (2)
- 4.3 Hlalosa hore temanathothokiso ya 3 e fupere mohopolo ofe. (2)
- 4.4 Hlalosa bohlokwa ba kgonyetso e sebedisitsweng molathothokisong wa 13. (1)
- 4.5 Hlalosa sehalo se hlahiswang ke molathothokiso wa 20. (2)
- 4.6 Akaretsa mokotaba o fuperweng ke thothokiso ena. (2)

[10]

THOTHOKISO E O O SA RUTWANG

O TLAMEHILE ho araba potso ena.

POTSO YA 5: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

MMADIBERWANE – T Leballo

- 1 A kgobohelwa Ratjotjose wa Makgwakgweng,
- 2 A bua le maikutlo a qeta le pelo,
- 3 Hore enwa mosadi o tla be a thape,
- 4 Enwa ngwanana o tla mo ruta pula,
- 5 A mo phetshele jwalo sa nta ya lekoko.

- 6 A phutha mehaswana a wela tsela,
- 7 Ka hara Thabadimahlwa a re balakatha!
- 8 Ha Mmadiberwane a fihla a kokota,
- 9 A kgahlanyetswa ke meno masowana bolotsana,
- 10 A tshellwa sekala mmitsa ho tlosa lelese,
- 11 A bontshwa diphate leraba hore a phomole.

- 12 Tjhaba sa kgotsa sa Thabadimahlwa,
- 13 Sa re se tswa kae sena semamallo,
- 14 Se tswa kae sena sa mashesha semaumau,
- 15 Se tswa kae se sa tsebeng mmadiberwane,
- 16 Mmadiberwane wa ho ja banna lekemekeme.

- 17 A qala ho ntsha o ka mpeng mmala mosadi,
- 18 Kwata tshoha o hlatswe mese ke habile,
- 19 NtjHEME mona ha se ha nnyafeng ho a sebetswa,
- 20 Buti mona ha ho tse fumanwang di tonositse,
- 21 Nna ke mokoma ntsha ponto o kgantshe,
- 22 Ntsha tjhelete o reke lerato o reke boroko.

- 5.1 Qolla lentswelekgohledi le fumanehang molathothokisong wa 1. (1)
- 5.2 Halosa hore papiso e sebedisitsweng molathothokisong wa 5 e thusa jwang ho hlakisa moelelo wa mola oo. (2)
- 5.3 Bohlokwa ba lekgotsi le hlahellang molathothokisong wa 7 ke bofe? (1)
- 5.4 Hlakisa hore ke maikutlo afe a hlahiswang ke temathothokiso ya 3. (2)
- 5.5 Hlalosa se bolelwang ke molathothokiso wa 20. (2)
- 5.6 Akaretsa se bolelwang ke temanathothokiso ya 4 ka polelo E LE NNGWE. (2)

[10]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona karolong ena.

Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE feela, ya mofuta wa potso e telele (ya moqoqo) kapa ya dipotso tse kgutshwane.

HOPOLA: Ha o araba potso e telele (ya moqoqo) KAROLONG YA B, o tlameha ho araba mofuta wa **dipotso tse kgutshwane** KAROLONG YA C.

POTSO YA 6: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)**BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**

O itshetlehile ka dihlohwana tse latelang, tsa poloto bontsha ka moo tlhekelo e hlahellang ka teng. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400-450

- Kamano ya baphetwa
- Sesosa sa kgohlano
- Tikoloho

[25]

POTSO YA 7: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla****TEMA YA A**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

E ne e le Mantaha mantsiboya ha mapolesa a mabedi a fihla lapeng habo a batla yena Tsietsi. Ba ile ba fihla ba mo fumana haufi hobane o ne a ntse a hlatswa dijana tsa mantsiboya. Taba eo ba neng ba tlile ka yona e ile ya nyarosa Tsietsi haholo, mme ya makatsa le bohle ba lelapa. Mapolesa ana a batla radio ya mosadimoholo Mmaselepe. Mosadimoholo Mmaselepe ke sefofu. O hirile mane ha Rapatsi moo a dulang le setloholwana sa hae teng. Radio ya mosadimoholo e utswitse motsheare, mme ho utlwahala hore e utswitse ke Tsietsi ho ya kamoo mosadimoholo a hlalosang taba tsena ka teng ho mapolesa.

- 7.1 Ke hobaneng ha Tsietsi a ne a batlwa ke mapolesa? (1)
- 7.2 Na ebe ke nnete hore Tsietsi o ne a fela a utswitse radio? Tshetsa karabo ya hao. (2)
- 7.3 Hlalosa mofuta wa kgohlano o hlalishwang ke ditaba tsa qotso e ka hodimo. Tshetsa karabo ya hao. (2)
- 7.4 Ke hobaneng ha nkgono Mmaselepe a boleletse mapolesa hore ke Tsietsi ya utswitseng radio ya hae empa a sa bone? (2)

- 7.5 Ke maikutlo afe a hlahiswang ke ditaba tsa qotso e ka hodimo? (2)
- 7.6 Ho rehwa ha Kgauho lebitso la Tsietsi ke malomae Kotsi mohlang a kolobetswang ho re tjobela pele ka mokgwa o jwang polotong ee? (2)
- 7.7 Ke ketsahalo efe eo Monnamoholo Ramabanta a e etseng e bontshang pelo ya botswadi ho Tsietsi? (1)

MMOHO LE

TEMA YA B

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

Kgephola Qamaka le yena o tlile kerekeng kajeno. Mohlomong o se a sokolohile a furalletse manyofonyofo a mona a hae. Mohlomong o mpa a feleheditse ba tlileng kerekeng. Ho a binwa. Le yena o a rapela. Ntho e nngwe le e nngwe e etswanag mona, le yena a e etsa. Batho ba tlile kerekeng. Le yena ke motho, o tlile kerekeng.

Palo ya lentswe kajeno e sefapanong sa Golgotha, mane moo mora wa Modimo a ileng a shwela baetsadibe teng. Hona mane moo a ileng a thakgiswa, a thakgisetswa dibe tsa batho bao a neng a tletse ho tla ba lopolla.

Moruti e hlile o sefutho haholo. O befile. Dipurapera di fofa sebakeng. Lentswe la hae le phefa le utlwahala hole. O a kgaruma. Ho hobe haholo kajeno mona kerekeng. Moruti o moyeng, le batho ba moyeng. Ha ba bina o fela a ba utlwa hore ba kenwe ke lentswe. Le hlile le thophotetse.

Haeba ha o tsebe e re nna ke o sebele. Monnamoholo eno ya dutseng ka mora Kgephola Qamaka, ke yena Tsietsi wa rona. Le yena o tlile kerekeng jwalo ka batho ba bang. Re se reboletse hore mabaka a mangata ao batho ba tlang kerekeng ka ona. A mangata haholo. Tsietsi le yena o tletse la hae. Ke eo o dutse ka mora Kgephola. Batho ba a bala le yena o a bala. Phutheho e a rapela.

- 7.8 Bolela hore Kgephola Qamaka o amana jwang le Mohanuwa? (1)
- 7.9 Tikoloho eo Kgephola Qamaka a leng ho yona temeng e ka hodimo e qholotsa kgohlano ya mofuta ofe ho Tsietsi? (1)

- 7.10 Bontsha kamoo mongodi a hlahisang tomatso kateng kgaolong ya 'Kajeno ke tla botsa moruti'. (2)
- 7.11 Monnamoholo Jane Moloji ya hlahellang sengolweng sena o amana jwang le Tsietsi? (1)
- 7.12 Hlalosa ketsahalo E LE NNGWE e mabapi le dikamano tsa Makgaola le Mohanuwa e bontshang hore Makgaola ke motho wa semelo se sa lokang. (2)
- 7.13 Akaretsa ka mantswa a hao se ileng sa etswa ke ditho tsa Mankafeela ha Mohanuwa a ne a se a kopa hore se mo thuse. (2)
- 7.14 Boiphetetso bo ka senya bophelo ba mophetwa ho ya ho ile. Hlalosa kamoo boiphetetso bo ileng ba senya bophelo ba Tsietsi kateng. (2)
- 7.15 Bontsha kamoo boitshwaro ba mohatsa Ramatlotlo bo bileng le kgahlamelo e mpe semelong sa Mohanuwa. (2)

[25]

POTSO YA 8: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)**MME – NP Maake**

O itshetlehile ka dihlohwana tse latelang, tsa poloto bontsha ka moo tlhekelo e hlahellang ka teng. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450

- Kamano ya baphetwa
- Sesosa sa kgohlano
- Tikoloho

[25]**POTSO YA 9: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****MME – NP Maake**

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA C

Haesale Bafokeng ba habo ntata Masesi le Teboho ba fihla, ba tswa habomoholo Matatiele ba ne ntse ba botsa ka motho enwa ya hlokahetseng, jwalo ka yena monga lelapa. Ba qadile ho botsa pele ba tloha lelapeng, ha ba utlwa mokgosi wa lefu lena. Rangwane eo e neng e le yena ya setseng ho baholo ba Phokeng, e ile ya eba yena ya botsang ntata Teboho ba sa fihla le ho fihla. 'Thollo'a mmita ka lebitso leo a hotseng ka lona. 'O re mosadi eo ya hlokahalletseng mona ha hao ke mang?' O bua a ntse a hlahlela peipi ya hae, Mofokeng e moholo.

Ha ke mo tsebe rangwane. Seo ke se tsebang ke hore ho thwe ke Mme. ha o botsa ho thwe Mme, ha o botsa bomme, ho thwe Mme, jwale nna ha ke tsebe,' ho araba motho ya botswang, a bua nnete a sa mo tsebe.

Ha o mo tsebe? Ntho ena ke mohlolo wa nta ya hlooho. Ekare o le monga lelapa wa se tsebe motho ya hlokahalletseng ha hao, a bile a patelwa hona teng?' ho botsa rangwane, ka ntswe la hae le fatshe, le sa kgoneng ho nyoloha le ha monga lona a omana.

Le nna ke ne ke maketse jwalo ka wena, rangwane ha ke fihla mona ho tswa mosebetsing, mme ke utlwa taba tsa mosadi enwa. Ebile ke di utlwile ka ngwana enwa wa ka e monyenyanane, Masesi ha a mpoella hore Mme o hlokahetse,'ho hlalosa Mofokeng'

9.1 Bolela hore Bafokeng ba amana jwang le lelapa la ha Thollo? (1)

9.2 Ho latela taba ya hore Mme o tlohile Matatiele a re o ilo batla monna wa hae Sebokeng, o nahana hore ke ka lebaka la eng ha Bafokeng ba Matatiele ba sa ka ba botsa mora wa bona hore ebe mosadi o ile a fihla na? (2)

- 9.3 Ebe sepheo sa Dikeledi sa ho dumela ho nyalwa ke Thollo leha rakgadi wa hae a ne a ntse a re a ka nna a kwenehela qeto eo, ke sefe? (1)
- 9.4 Ha Mme a fihla ha Mmatebo, o ile a kwenya lejwe a se bue se mo behang moo ha Mmateboho, ketsahalo ena e mo senola e le mophetwa wa botho bo jwang? (2)
- 9.5 Ke mofuta ofe wa kgohlano o hlahiswang ke qeto eo Mme a e entseng ha a fihla ha Mmateboho? (1)
- 9.6 Hlalosa hore diketsahalo tsa padi ena ke tsa mehleng efe. Tshehetsa karabo ya hao? (2)
- 9.7 Ke mothinya ofe o sa lebellwang o hlahiswang ke ketsahalo ya mohla Masesi a kgahlanyetsang ntatae ha a ne a tswa mosebetsing? (2)

MMOHO LE

TEMA YA D

La ya la fihla letsatsi la baeti, etswe nako ha e ke e eme nqa e le nngwe le ha batho ba robetse. Rakgadi le Dikeledi ba letse ba hlwekisitse ntlo ka la maobane. Dijo le tsona di ile tsa rekwa hore di lekane bohle. Kaha Rakgadi o ne a se na ba habo, o ne a kopile baahisane ba babedi hore batle ka lapeng, esita le ntate Mahloko, hore yena a hle a bue jwalo ka ntate ha baeti ba fihla. Tjhe ba se ke ba mo swetsa, ba fihla e sa le ka nako. Mme Mamahloko le mme Mmathaisa ba ne ba le teng le bona ho tla thusa ka ho pheha. Rakgadi o ne a itlhotlhorile le sente ya ho qetela tekenyaneng eo a neng a ntse a e boloka bankeng, a se a siile bonnyane boo e neng e ntse e bo tswala.

Ha ebolwa ditapole, mokopu, khabetjhe, dihwete, athe le sepenetjhe le sona se ne se le teng. Hlama ya bohobe e ne e letse e dubilwe ka la maobane, mme ya lala e kwahetswe hore e futhumale e be e kokomohe. Ka mona ho ne ho rekilwe raese, ho bile ho lokisitswe le tlhabehe ya ting, le sona setampo se ne se sa lebalwa. Mohlomong batho bana ba Matatiele ba rata *moqosho*, kaha ba tswakatswakane lemaqhotsa koo. Jwala bo ne bo ka sala? Mme Mmamahloko o ne a ritetse ba Sesotho. Ba sekgowa bo ne bo sebo ile ba rekwa hoseng haholo.

- 9.8 Sepheo sa tlhophiso ya letsatsi lee e ne e le sefe? (1)
- 9.9 Seabo sa ntate Mahloko moketeng o neng o hlophiswa e ne e le sefe? (1)
- 9.10 Ebe seabo sa Bafokeng ba Matatiele ke sefe ntshetsopeleng ya padi ee? (1)
- 9.11 Ho thulana ha maikutlo a Tsekiso le a Dikeledi ho ne ho bakwa ke eng? (1)
- 9.12 Mme e ne e le motho wa botho bo botle, empa le ha ho le jwalo ho na le moo a ileng a bontsha bofokodi ba hae teng. Totobatsa bofokodi boo ba hae. (2)

- 9.13 Tikoloho eo diketsahalo tsa padi di etsahallang ho yona ke ya mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 9.14 Mmisi Lekena ke mophetwa wa mofuta o jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 9.15 Tomatso e hlahella jwang ketsahalong eo ho yona Diseko a buellang Mmateboho mabapi le ditaba tse amang Mme? (2)
- 9.16 Ebe sepheo sa mongodi ke sefe ka ho etsa hore Diseko a sibolle sephiri sa Mme mohlang a neng a phutha diphahlo tsa mofu Mme a di isa ha Mmateboho? (2)
- [25]

POTSO YA 10: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)

TUTUDU HA E PATWE – Mathene Mahanke

O itshetlehile ka dihlohwana tse latelang, tsa poloto bontsha ka moo tlhekelo e hlahellang ka teng. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400-450

- Kamano ya baphetwa
- Sesosa sa kgohlano
- Tikoloho

[25]

POTSO YA 11: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

TUTUDU HA E PATWE – Mathene Mahanke

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA E

“Ba heso, dipalo tse ngotsweng dipampiring mono di a utlwahala; empa le ha ho le jwalo dipalo di fapane le maemo a nnete a ditaba. Rona mona re baemedi ba batswadi ba motse ona, ba isitseng bana ba bona dikolong hore ba tlo sebeletsa setjhaba sa habo bona. Ebe re tla ba araba ka le reng eng ha re ba tlisetsa melata empa bana ba bona ba ntse ba lelera moo ba se na mosebetsi? Nna ke re le ha eba dipalonyana tseo tsa lona di supa moikopedi e mong, re ke re qaleng pele ka ho sheba ka lapeng.” Ho bua motlatsi wa modulasetulo.

Puisano eo ya hla ya eba teletsana, ha ba ha bonahala eka kgetho e qetella e sekametse ka ho ya hlahang boneng ha ba se ba hlahlangwa ka bokgoni ba bona. Ke mona moo Tselapedi a ileng a otlanya molamu le lefatshe; a re ha ke re ke re. Mabaka a hae a ne a le mangata, le ha a ile a itulela ho le reng matitjhere a Mathematics a a welwa. Ka hoo, molemo ke ho ithuela enwa a seng a le ka matsohong. Kopano ya mohlang oo e tswile ho se ho akgelanwe matsoho, mme ba bang ba se ntse ba hweshetsa le reng mohlomong ke nako jwale ya hore Tselapedi a hopotswe ha habo. Ha modulasetulo wa lekgotla la sekolo a re ho voutwe Tselapedi a ema:

“Ke a leboha, modulasetulo. Bontate le bomme, pele le etsa kgetho ka ho phahamisa matsoho le ho voutela eo le mo ratang ke kopa hore le sebedise boko e se dipelo.

- 11.1 Ditaba tsa padi ee di bonahala di ne di etsahala mehleng efe? Tshehetsa ka mabaka. (2)
- 11.2 Keletso e hlhisitsweng ke Tselapedi ya hore ho hirwe Tutudu sekolong sa Sedibeng, e thusitse jwang ho ntshetsa pele poloto ee? (2)
- 11.3 Ke sefe se entseng hore Ntefeleng a fapane hole le Motsamai ha mmoho le baithutimmoho ka maikutlo a ho tsohela Tutudu matla? (2)
- 11.4 Hlalosa hore Thebe ke mophetwa wa mofuta ofe? (2)
- 11.5 Ke sefe seo Dimama le Thebe ba neng ba tshwana ka sona? (2)
- 11.6 Bolela ketsahalo E LE NNGWE e bontshang hore Dimama ke mophetwa ya ratang ho sebedisa menyetla molemong wa hae. (2)
- 11.7 Hlalosa hore ke ketsahalo efe e tlang sehlohlolo polotong ena. (2)

MMOHO LE

TEMA YA F

Hoba ba phethole hohle katlung, mme ba ikgotsofatse hore ha ho motho e mong ntle le Tutudu le Ntefeleng, lepolesa la mosadi la mo akgella diaparo tse neng di fanyehilwe setulong, la ba la mo sirelletsa. A apara e se e ntse e le lekgatlakgatla la boradikoranta ba Thabure. Tutudu o ne a ile a re o a bua, a phubulwa molomo hampe feela. Eitse moo ba reng ba tla mo kgabisa ka dipetja, Ntefeleng a etsa thapedi.

“Bontate le bomme ke kopa ho hlalosa.

Ba mo dumella.

Moo a reng o tla qala ka tlhaloso Dikgapane a kena. A kena a fefoha; a ba a nna a kgothometseha. O ne a ile a theoha koloi e so eme, a ba a kgumuha ha bohloko ditsweng le mangoleng. A kena a hlhlile mahlo eka lehlanya.

“Keng, Tutudu moratuwa? Ke mang ...? O phlohile? Ntefeleng ke wena?” A bokolla. A ikagela molaleng wa Tutudu. Ha a tloha a mamarelana le Ntefeleng, a ntse a lla:

“Ke a leboha. O, Modimo, ke a leboha!”

Ha eka sefelo se a teba lepolesa lane la boela la re Ntefeleng a hlalose jwaloka ha a ne a tshepitsitse. Le yena Ntefeleng letshoho le ne le se le le siyo. Ho ne ho bonahala o hlile o maikemisetsong a ho bua. Moo a reng o tla qala ha utlwahala lerata la batho ba tlang ba potlakile, ba bile ba le pina. Yona yane ya Thabang le sehlopha sa hae. E ne e ntse e hulwa ka pele ke yena Thabang ka sebele. Motsamai o teng.

- 11.8 Seipobi ke ramabenkele ya tummeng motseng o ile a thusa Tutudu ka ho mo neha tjelete ya ho lokolla setjhaba tjhankaneng. Ketsahalo ee e mo hlhisisa e le mophetwa wa semelo se jwang? (2)

- 11.9 Ke sefe se thusitseng Tutudu hore a se ke a tshwarwa kamora hore Ntefeleng a fumanwe a le dikobong tsa Tutudu? (2)
- 11.10 Na o bona Tutudu a entse hantle ho tiisetsa maemo a tsitsipano ao a neng a kopana le ona Sedibeng? (2)
- 11.11 Dimama o bile le seabo sefe ntshetsopeleng ya poloto ee? (2)
- 11.12 Tutudu o kgona ho tiisetsa maemo a thata ao a kopanang le ona tseleng ya hae ya bophelo. Ha o nahana ke sefe se mo entseng hore a be le botho boo? (2)
- 11.13 Bolela mophetwa a le mong ya neng a le kgahlano le tlhekefetso ya Tutudu sekolong sa Sedibeng. (1)

[25]

SENGOLWA SA BOHOLOHOLO**POTSO YA 12: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)****KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela**

O tshetlehile ka tshomo ya 'Pepetuku le Ramano' mmoho le dithoko tsa 'Ntwa ya Barolong', sekaseka kamoo mookotaba wa **masene le bonatla** o hlahellang kateng ho tsona. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400-450.

[25]**POTSO YA 13: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela****TEMA YA G**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa thoko kaofela.

SEBOKO SA BAKOENA

Bakoena ke batho ba anang phoofolo ena e matla, e bohale e bitswang Kwena. E na le letlalo le mahwashe le meno a bohale haholo. Bophelo ba yona hangata bo metsing. Ke phoofolo e ntseng e kgona ho phela leha e se ka hare ho metsi. Bakoena le bona ba ntse ba fapana jwalo, ha ba ipolela bona ba di bolela jwana:

Bakoena ba ha Monaheng ha ba ipolela ba re:

“Ke Mokoena wa ha Monaheng,
Ke motho wa ha Nkopane wa Mathula,
Ke lebewana la Kadi ya Tsholo,
Mailangwathelwa, masajeng sengwathana sa maobane,
Maja polokwe,
Ke petsana lehowa, ho wa Makgetha ke Pitsi,
Mora Monyane, pitsi e lla e komakoma ka meso,
E komakoma ka meso e komisa.

Setjhaba sa hae sa Monaheng,
Hara motse o re patela a lapa,
A re o tshwerwe ke meno, a ruruha phatla,
A re o tshwerwe ke mala, a paqama ke semorabele,
Wa Tsholwane, Tsholo o hanne borena.

O Iwanne jwalo ka tlou Makgola,
Ba re e hate ka maro mora Monyane,
Tjhaba ha se buswe jwalo,
E ka hata ka maro jwang e shwa,
Ka mpa hlabathe le e tletse mokokotlo,
Ya sunya nko fatshe, ya kgaola ya ya.

13.1 Bolela hore Bakoena ba Monaheng ba ana phoofolo efe? (1)

13.2 Ke sefe se etsang hore ba ile ho ngwathelwa? Hlalosa. (2)

- 13.3 Hlalosa hore seroki se senola Monaheng e le mophetwa wa semelo se jwang, ha se re: 'Hara motse o re patela a lapa' molathokong wa 10? (2)
- 13.4 Temathokong ya 2, qolla molathoko O LE MONG o bontshang hore Mokoena wa ha Monaheng o tshaba tlala? (2)
- 13.5 Bolela mabitso a bara ba Monaheng. (2)
- 13.6 Phoofolo e anwang ke Bakoena e itwanela ho sera sa yona ka ditho dife tsa mmele? Bolela setho SE LE SENG. (1)

MMOHO LE

TEMA YA H

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshomo kaofela.

MMUTLANYANA LE TAUMOHOLO

Ba re e ne e le Mmutlanyana le Taumoholo ba dula mmoho, mme ba bolawa ke tlala. Mmutlanyana a re: 'Ntatemoholo, ha re hahe lesaka,' Yaba ba haha lesaka leo. Ha ba se ba qetile, ke ha Mmutlanyane a re: 'Jwale ntatemoholo, ke tla hoeletsa diphoofolo tsohle hore di tle; ke di bolelle hore Taumoholo o shwele, mme e tle e re diphoofolo tsena ha di fihla di kena ka sakeng ka mona, wena o rapalle ka mono ka sakeng pele di fihla; di tle di nahane hore o shwele. Nna ke tla kwala monyako oo. Kaha lerako lena le leteletsana, di tla hloleha ho tlola. E tle e re ha ke kwetse, o tsohe, o di bolaye kaofela, re tla ja nama e be e re tene.' Ba haha lesaka lena, ba le qeta. Ha ba qetile yaba mmutlanyana o a hoeletsa, e sale hoseng, a re: "Diphoofolo tsohle, Taumoholo o shwele"

Kgele, tsa phutheha. Tsa fihla tsa tlala lesaka ntate, tsa tlala lesaka diphoofolo, tsa tlala. Eitse ha di fella ka moo, ha Mmutla a ntse a kwala lesaka Tshwene a re: 'Aaa, ka Kgiba ruri ra e bona mehlolo re hodile'. 'A re: 'Mmutlanyana mofu eo wa hao ke wa neng?' Mmutlanyana a re: "O hlokaetse bosiu ha bo wela fatshe." Tshwene a phamola ngwana hae a mo lahlela ka mokokotlong. A nka lehlokwa a hlaba Taumohlolo ka sebonong. Taumoholo a honyetsa marao. Tshwene a hlokomela hore Taumoholo o sa phela, yaba o tlola lebota a baleha.

Jwale diphoofolo tsena tse ding tsa nahana hore o sutumeditse ke Tshwene ka letsoho. Dinone le tse ding tse kang Ditshepe, Dithiane, diphoofolo tse tsebang ho tlola, tsa tlola lesaka. Ha sala tsena tse kgutshwane tsena tse sa tsebang ho tlola. Taumoholo a tsoha. A di rinya kaofela. Jwale ha bekwa nama moo, ha etswa dihwapa, ha beswa dinonneng tsena, ha phehwa. Ke ha Taumoholo a tima Mmutlanyana, a mo fa hanyenyane. Mona moo ho nonneng ho ja ha hotona feela. Mmutlanyana a sehelwa ho tsane tse kang di otila, tse se nang mafura. Mmutlanyana a re: "Ntatemoholo, ha re rulele lerako lena e tle e re ha pula e tla, lerako lena e be e le ntho e kang ntlo, re tle re tsebe ho kena ka hara ntlo ena ya rona le nama ya rona".

- 13.7 Mophetwa wa sehlooho ke mang tshomong ee? (1)
- 13.8 Ha o nahana diphoofolo di ile tsa bontsha maikutlo afe ha di utlwa hore Taumoholo o shwele? Hobaneng? (2)
- 13.9 Ke ketsahalo efe e ileng ya etswa ke Tshwene e bontshang hore ha se nkele morohong letswai le teng? (1)
- 13.10 Ditaba tsa tshomo ee di etsahala tikolohong ya mehleng efe? Tshehetsa ka mabaka ho tswa tshomong. (2)
- 13.11 Ketso ya hore Taumoholo a fe Mmutlanyana nama e otileng, e mo senola e le mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.12 Taumoholo ke mophetwa wa mofuta ofe? Hobaneng? (1)
- 13.13 Molaetsa wa tshomo ee ke ofe? (2)
- 13.14 O itshetlehile ka ditaba tsa tshomo ena nnetefatsa maele a Sesotho a reng 'Bohlale ha bo ahe ntlong e le nngwe' (2)
- 13.15 Qetelo ya tshomo ena e totobatsa maikutlo a jwang? Habaneng? (2)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO

Ha o arabile potso ya moqoqo KAROLONG YA B, araba dipotso tse kgutshwane karolong ena. Ha o arabile dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA B, jwale araba ya moqoqo.

**POTSO YA 14: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)
SEYALEMOYA – RH Moeketsi**

Sekgobo sa Tshifanalehata— Jacob Radebe

O itshetlehile ka ditaba tsa tshwantshiso ena ‘**Sekgobo sa Tshifanalehata**’, Sekaseka diketsahalo tsa tshwantshiso o bontshe ka moo semelo sa dibapadi tse latelang di totobatswang ke diketso le dipuo tsa tsona kateng. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450

- Ramanaka
- Mokeo

[25]

**POTSO YA 15: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE
SEYALEMOYA – RH Moeketsi**

Ha le thakgiswe.

Bala tema e latelang o nto araba dipotso tse tla e latela

TEMA YA I

KOTOPI:	Ke lorile ntate le ntatemoholo ba nketetse, mme taba e nthabisang ke ena ya hore ba ne ba shebahala ba thabile. Mantswe a hanang ho tswa kelellong ya ka ke mantswe ao a ntatemoholo torong ha a ne a re ha nka tsamaya ka tsela ya bona, ba tla nthusa hore leruo lena le ate.
SEBUWENG:	Tjhe, bao bona e ne e le batho ka nnete. Mosotho ka bona o ne a nepile ha a ne a re sejana se setle ha se jele. Batho ba neng ba rata borapedi, motho mohla a sa yang kerekeng e le ka mabaka a utlwahalang.

- 15.1 Ebe seapadi sa sehlooho ke mang tshwantshisong ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.2 Bolela hore diketsahalo tsa terama di etsahala mehleng efe. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.3 Ho ya ka ditaba tsa tshwantshiso ee, sesosa sa kgohlano ke sefe? (2)
- 15.4 Sehlooho sa tshwantshiso ee se tsamaelana jwang le dikahare tsa yona? (2)
- 15.5 Ke molemo ofe o tla unwa ke Kotopi ho ya ka toro ya hae? (1)
- 15.6 Makau ke ngaka e tletseng bolotsana. Tiisa ntlha ena ka lebaka LE LE LENG. (1)

TEMA YA J

MAKAU:	Monna, nna ha ke tsebe, taba tsena tsohle di tswa ho badimo ba heno, e seng ba heso, kapa bona ba nthusang ho etsa meka le mehlolo.
KOTOPI:	Hona e tla ba madi a ngwana mang ka nnete?
MAKAU:	Monna ke bona eka o tletse papadi mokgwa hao. Nna ha ke na nako ya ho bapala ke o jwetse. Ke thusa batho ba batlang thuso ya ka mme ke etsa ka moo badimo ba reng ke etse ka teng. Leruo ke la hao, mme ke ba heno ba bonang le o tshwanela e seng nna, nna ke morumuwa feela sebakeng sa ho o thusa.

- 15.7 Toro ya Kotopi e tlišitse kgohlano ya mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.8 Ke ketsahalo efe eo ho yona mongodi a totobatsang motsotso o mahlonoko/ wa tsitsipano tshwantshisong ee? Hobaneng o rialo? (2)
- 15.9 Ha o ne o le Sebuweng o bona monna wa hao a retla batho o ne o tla etsa jwang? (2)
- 15.10 Ke mothinya ofe o sa lebellwang o hlahisitsweng ke diketso tsa Kotopi le Rampou tshwantshisong ee? (2)
- 15.11 Sebuweng ke mofuta o jwang wa sebakadi? (1)
- 15.12 O itshetlehile ka maemo a phedisano, na o ka re boitshwaro ba Makau bo ka ananelwa ke setjhaba? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.13 Bontsha tomatso e hlahiswang ke ketsahalo ya ho bolauwa ha Moletsane. (2)
- 15.14 Phethelo kapa qetelo ya terama ee, e totobatsa maikutlo a jwang? Hobaneng o rialo? (2)

[25]

POTSO YA 16: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)**HAESO MAFOTHOLENG – CJ TELEKI**

O itshetlehile ka ditaba tsa tshwantshiso ena 'Haeso Mafotholeng, Sekaseka diketsahalo tsa tshwantshiso o bontshe ka moo semelo sa dibapadi tse latelang di totobatswang ke diketso le dipuo tsa tsona kateng. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450

- Pitso
- Mofammere

[25]

POTSO YA 17: (MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE)**HAESO MAFOTHOLENG – CJ TELEKI****TEMA YA K**

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

Morongwe: Aubuti Molefi, o se o buetse ruri hoo le lentswe la hao le se lefelletswe ke matla. Kwana ke phoso hore motho o le mahlabeng e be o buela lololo. Ke ne ke re o ke o phomole hanyane. Ke sa ilo bona hore na bomme ba lokisetsang bakudi dijo ba hole bo bokae ka tsona. Ke rata hore o fumane dijo ke tle ke tsebe ho o fa dipididisi le sepeiti. Ka mora sepeiti seo o tla robala hamonate o be o tsohe o kgatholohile hamonate. Ha e le mahlabona ona o ke ke wa a utlwa hobane se etsa hore motho a se ke a a utlwa. Ke se ke ile he!

Molefi: Ho lokile Morongwe!

Morongwe (Ha a se a le hojana ho Molefi a bua a le mong). Ha e le mona teng ke bolaile ke sa tsoma. Ruri baholo ba rona ba ne ba nepe ditaba ha ba re lehlohonolo ha se lebelo. Molefi a ke ke a mphonyoha. Yena e tla be e le wa bohloko ho bahlankana ba ka ba nnete. Athe ha e le bana ba bang bona, e leng ba mohlang oo feela, ke bao ke thulanang le bona meketeng le dikopanong esitana le dihoteleng mona. Nna, ke tlohele motho ya sebetsang mosebetsi o motle hakaale? Ya bileng a dulang a le mong? Lekgale, taba eo e ke ke ya etsahala. Etswe banna ba bane, e leng ba nnete, taba ena ba ke ke ba e tseba hobane ba dula hole le mona Maseru.

- 17.1 Fana ka seapadi se ka sehloohong seo e leng molwantshi tshwantshisong ena. (1)
- 17.2 Bohlokwa ba boipuiso ba Moronngwe qotsong e ka hodimo ke bofe? (2)
- 17.3 Ketso ya hore Molefi a hlale Montsheng tlasa mabaka a sa utlwahaleng e re tjebela pele ka mokgwa o jwang? (2)
- 17.4 Moronngwe o bolela eng, ha a re 'lehlohonolo ha se lebelo'? (2)
- 17.5 Diketsahalo tsa tshwantshiso di senola Mapetla e le seapadi sa mofuta o jwang? (1)
- 17.6 Hlalosa semelo seo Mapetla a bileng le sona hang ha elellwa hore Molefi o tlisa diphetoho maphelong a ba lelapa la habo? (2)
- 17.7 Basotho ba re 'mofuta ha o nkgwe ka nko e se qoba la kwae'. Nnetefatsa maele ana ka ho bolela ketshahalo E LE NNGWE eo Moronngwe a ileng a e etsa ho utlwisa Molefi bohloko. (2)

MMOHO LE

TEMA YA L

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela

Mapetla:	Ke utlwile tsohle. Ngatane le Ramafothole ba sebeditse ka bokgabane. Ha e le lenyalong teng Molefi a ke ke a atleha. Ke tla hlokomela ka thata hore bophelong ba hae a dule a duba thankga. O nahana hore yena e ne e le mang? Ntataenyana yane le yena o se a ikgantsha matsatsing ana. Kapa o etswa ke disutunyana le ditaenyana tse e tseo a seng a tseba ho itereka ka tsona? Ke a bona ha a tsebe hore ke rupelletswe ke mosadimoholo ya swele. Butle, kana ke lokela ho etsa jwang? Be! Ka ba ka hopola. Ke salletswe ke dintho tse pedi feela tseo di tlang ho etsa Pitsonyana eo hammoho le moranyana eo wa hae mehwepe hape. Molefi o palama koloi? Nxa, ha a tsebe hore o tshwanetse ho tsamaya ka maoto? kwana ho se ho se ho kae koloinyana eo ya hae e mo timella. Ke a bona ha a tsebe hore ke Mapetla nna.
Pitso:	(Kgolwane le ba lelapa labo Molefi ba kopanetse ka ntlong ya Pitso e kgolo). Sware, ke thabile hampe ha e le mona o ananetstse memo ya ka. Kwana nka re ke nna ha se nna ya o memmeng. Ke re ke nna ya o bitsitseng hobane ke nna ya o laeditseng ka ngwana hore o tle o tlo ba mona kajeno ka yona nako ena. Ke re ha se nna ya o bitsitseng hobane bekeng e fetileng ke ile ka fumana lengolo le tswang ho Molefi, leo ho lona a neng a re ke o meme o tlo ba teng kajeno mona hae, ka yona nako ena.

- 17.8 Ke eng e bontshang hore Takadimane e ne e fela e le motswalle wa Molefi wa popota? (2)
- 17.9 Ramafothole le Ngatane ke diyathoteng di bapile. Bolela hore ka mokgwa o jwang? (2)
- 17.10 Molefi o amana jwang le Kgolwane? (1)
- 17.11 Bolela phapano e teng pakeng tsa tumelo eo batswadi ba Molefi ba nang le yona mabapi le ho phekola bokulo ba Molefi. (2)
- 17.12 Bolela ketsahalo E LE NNGWE E tshwantshisong e nnetefatsang hore puo e reng 'nka nako ho mo tseba' e leng bohlokwa kateng. (2)
- 17.13 Ke sefe se entsweng ke Pitso se bontshang hore o ahile serobe phiri e se e jele? (2)
- 17.14 Qetelo/phethelo ya terama ee, e totobatsa maikutlo a jwang? Hobaneng? (2)

[25]

POTSO YA 18: (MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO))**LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba**

O itshetlehile ka ditaba tsa tshwantshiso ena ‘**Lejwe la kgopiso**, Sekaseka diketsahalo tsa tshwantshiso o bontshe ka moo semelo sa dibapadi tse latelang di totobatswang ke diketso le dipuo tsa tsona kateng. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 40–450:

- Mohlouwa
- Tsietsi

[25]**POTSO YA 19: (MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE)****LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA M

NALEDI: (*o tsiielehile.*) Basadi! Kannete ke qala ho bona pula e kanakana haesale ke tswalwa ke eba mokana. A ko bone feela ka moo metsi a phutletseng ka teng ka tlung ka mona: ebile ekare ke a baka bohale le ho feta ha ke a phumula tjena. Ke re ha ho phaposi le ha ekaba nngwe e sa neleng kajeno lena. (*o thhotlella lesela le metsi nkgong.*) Tjhe, ruri tsietsi e latella tshotleho ebile hape e hlaha mabaka a ntse a fokola. (*o opa diatla.*) Ke hore pula ena e nele metsotswana e seng mekaenyana feela, empa tshenyo ya teng ke ena e ke kekeng ya ba y a lekangwa le kgale! Le jwale ke hona ke dumelang hore pula ke mahlopha a senya. Kamehla re dula re kopa Ramasedi hore a re rommelle marothodi, empa le teng ha a se a tlile re boela re lla sa mookotsane, re ngongoreha ka moo e re siyang re le maqakabetsing ka teng. Haele rona mafutsana ha ke sa bua, e re siya re le tebetebeng ena e haesale, ke tjho re se na le yona ya ho phoka boduma.

- 19.1 Fana ka sebakadi seo o nahanang hore ke sa sehlooho. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.2 Naledi o bua a le mong. Sepheo sa mongodi sa ho sebedisa lewa la botshwantshisi la puonotshi ke sefe? (2)
- 19.3 Hlalosa mofuta wa kgohlano o bakwang ke ditaba tse qotsong e ka hodimo. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.4 Ke tikoloho efe eo tshwantshiso ena e etsahalang ho yona. Hobaneng o rialo? (2)
- 19.5 Mohlouwa ke sebakadi sa mofuta o jwang? (1)

MMOHO LE

TEMA YA N

SEIPATI:	Mosadi wa makgonthe o lokela ho etsa jwalo Naledi. (<i>e ka o hopola ho hong</i>) Feela le ha hole jwalo ha ke kgolwe hore o teng mosadi Kgotsong mona ya ka qhelelang thoko kwakwariri e jwalo ka ntate Mohlouwa o tseba hantle le wena hore tjelete ke mohlodi wa bophelo fatsheng lena le ka kwano.
NALEDI:	(<i>O sheba tshupanako ya hae</i>) Be! Seipati, ke lokela ho menahana le mehlala jwale. Nako ya sekolo e se e tjhaile jwale, mme ke lokela ho nka ka sekaja ke ilo lata bana mane Tjantjello.
SEIPATI:	Ho lokile, Naledi. Re tla boela re teana hape nakong e tlang. Empa ke a o kopa hle, ngwaneso, o se ke wa ba wa leka le ha nyane feela ho nyahlatsa lehlohonolo le le kana. Wena le bana ba hao le tla ja hore le be le itatswe menwana, hoba nnete e a sala Modimo ha a fe ka seatla!

- 19.6 Dibapadi tse qotsong di amana jwang? (1)
- 19.7 Ke molemo ofe oo Naledi a neng a nahana hore o tla o una ka ho ratana le ntate Mohlouwa? (2)
- 19.8 Ho ya ka ditaba tsa buka hlalosa diketsahalo tse pedi tse bontshang hore Tsietsi e ne e le lenyekathipa la nnete, (2)
- 19.9 Maele a Sesotho a re 'bitsolebe ke seromo' nnetefatsa maele ana o ipapisitse le lebitso la Seipati. (2)
- 19.10 Na o bona Thapelo a entse hantle ka ho bolella Tsietsi sephiri sa hore mohatsa Tsietsi o ratana le Mohlouwa? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.11 Hlalosa lebaka le entseng hore Mohlouwa a tebele Tsietsi. (1)
- 19.12 Ke ketsahalo efeng e totobatsang sehlohlolo tshwantshisong ee? (2)
- 19.13 Ke nnete hore pelo ya motho ke kwetsa e tebileng. Bolela ketsahalo E LE NNGWE feela e bontshang hore Naledi o ne a fela a ena le pelo e tebileng. (2)
- 19.14 Phethelo/Qetelo ya tshwantshiso ena e totobatsa maikutlo a jwang? Tshehetsa ka mabaka. (2)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80